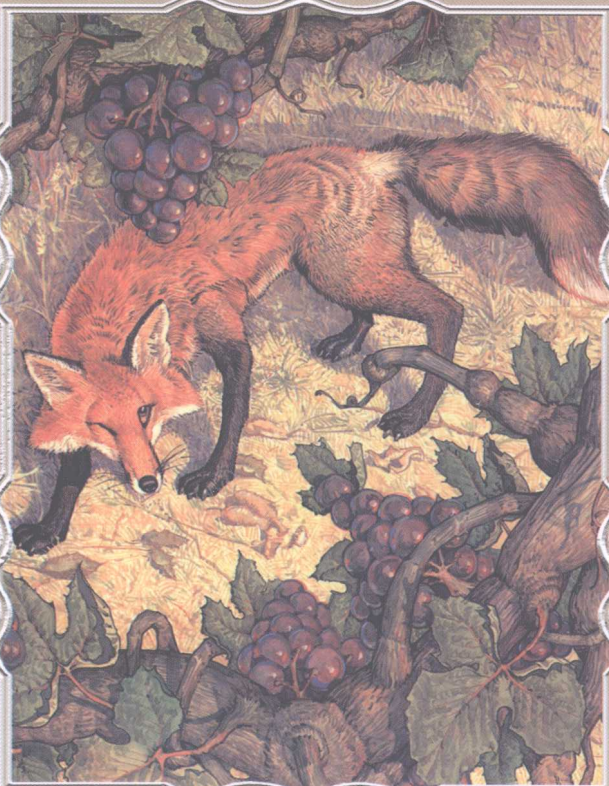

تُزوپ مه سه لیری

تولکە بیلەن ئەرۆم

سەجائە فەلی شەریاتی

ئزوپ مەسەللىرى

تۈلكە بىلەن ئۈزۈم

تەرجىمە قىلغۇچى: سەمەت مەمتىلى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

伊索寓言. ③/(古希腊)伊索著; 赛买提·买买提力译. —
乌鲁木齐: 新疆人民出版社, 2006.12
ISBN 978 - 7 - 228 - 10707-0

I.伊... II.①伊...②赛...Ⅲ.寓言—作品集—古希腊—
维吾尔语(中国少数民族语言)
IV.I545.74

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2006)第158072号

责任编辑: 阿不都吾甫尔·赛义丁
责任校对: 热娜·阿不力米提
封面设计: 米尔扎提·阿不都拉塔吉
绘 图: 阿米尔·托合提

伊索寓言③ (维吾尔文)

赛买提·买买提力 译

新疆人民出版社出版
(乌鲁木齐市解放南路348号 邮编: 830001)

新疆新华书店发行
新疆新华印刷二厂印刷

880×1230毫米 32开本 3.375印张 2插页

2007年7月第1版 2009年2月第2次印刷

印数: 3061—8060

ISBN 978 - 7 - 228 - 10707 - 0 定价: 6.00元

بۇ كىتاب خەلق ئەدەبىياتى نەشرىياتىنىڭ 1981 - يىلى 9 - ئاي بېيجىڭ 1 - نەشرى، 1983 - يىلى 8 - ئاي بېيجىڭ 2 - باسمىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىنغان نۇسخىسىغا ئاساسەن قايتا تەھرىرلىنىپ نەشر قىلىندى.

本书根据人民文学出版社1981年9月北京第1版、1983年8月北京第2次印刷本翻译出版的版本重新编辑出版。

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئابدۇغوپۇر سەئىدىن
مەسئۇل كوررېكتورى: رەنا ئابلىمىت
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: مىرزات ئابدۇللا تاجى
رەسىملەرنى سىزغۇچى: ئامىر توختى

ئۆزۈپ مەسەللىرى — 3

تەرجىمە قىلغۇچى: سەمەت مەمتىلى

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 №)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا 2 - باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 880×1230 مىللىمېتىر، 1/32
باسما تاۋىقى: 3.375 قىستۇرما ۋارقى: 2
2007 - يىلى 7 - ئاي 1 - نەشرى
2009 - يىلى 2 - ئاي 2 - بېسىلىشى
تىراژى: 8060 — 3061
ISBN 978 — 7 — 228 — 10707 — 0
باھاسى: 6.00 يۈەن

نەشرىياتتىن

ئىزوپ (Aisops، 伊索) تەخمىنەن مىلادىيەدىن بۇ - رۇنقى 6 - ئەسىردە ياشىغان قەدىمكى گرېك يازغۇچىسى. قىسسەلەردە ئېيتىلىشىچە، ئۇ ئەسلىدە قۇل ئىكەن، چېچەن ھەم پاراسەتلىك ئىزوپ خوجايىنىغا يازاپ قالغاچقا خوجا - يىنى تەرىپىدىن ئازاد قىلىۋېتىلگەندىن كېيىن، يۇناننىڭ نۇرغۇن جايلىرىنى ساياھەت قىلغان. سابىس شەھىرىگە كەلگەندە، لىدىيا مەملىكىتىنىڭ پادىشاھى كروسوس (مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 560 — 546 - يىللىرى) نىڭ ئە - تىۋارلىشى ۋە ئىشەنچىسىگە ئېرىشىپ، ئۇنىڭ ھاكىمىيەت ئىشلىرىغا ياردەملەشكەن. كېيىن، ئۇ كروسوسنىڭ ئەلچىسى بولۇپ دېرفېيغا بارغاندا، ئۇ يەردىكى كىشىلەر تەرىپىدىن كىشىلەرنىڭ ئىمانىنى بۇلغىغان، دەپ ئەيىبلىنىپ ئۆلتۈرۈلگەن. ئۇنىڭ مەسەللىرىگە كېيىنكىلەر ئىش - قوشۇپ، شېئىر ياكى نەسر شەكلىدە ئېلان قىلغان، يەنى ئۇ بۈگۈنكى «ئىزوپ مەسەللىرى» دۇر. بۇنىڭ ئىچىدىكى «دېھقان بىلەن يىلان»، «بۆرە بىلەن قوزچاق» قاتارلىقلارنىڭ مەنىسى چوڭقۇر بولغاچقا، ھېلىھەم نەقىل كەلتۈرۈلمەكتە. بۇ مەسەللەر بىر نەچچە تىلغا تەرجىمە قىلىنغان بولۇپ، ياۋ - روپا ئەللىرىنىڭ مەسەل ئىجادىيىتىگە ۋە ئەدەبىياتىغا ناھا - يىتى زور تەسىر كۆرسەتكەن.

بۇ كىتابنى نەشرىياتىمىز 1985 - يىلى تۇنجى قېتىم تەرجىمە ۋە نەشر قىلغان، 1998 - يىلى قايتا نەشر قىلغان (مەسئۇل مۇھەررىرى ئەخەت ھاشىم). بۇ كىتابتىمىز بىز كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ، بولۇپمۇ كەڭ ئۆسمۈرلەر ۋە ياشلارنىڭ كىتاب ئوقۇش جەھەتتىكى ھەۋىسىنى ۋە ئالاھىدىلىكىنى نەزەردە تۇتۇپ، قايتىدىن تەھرىرلەپ، مۇۋاپىق ھەجىمدە قىستۇرما رەسىملەرنى كىرگۈزۈپ، كىتابنىڭ قۇرۇلمىسى ۋە بەدىئىيلىكى جەھەتتە مۇئەييەن «سىلىقلاش» ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق كىتابنىڭ سۈپىتىنى يەنىمۇ ئاشۇردۇق. ئىشىنىمىزكى، كىتابنىڭ بۇ قېتىمقى قايتا نەشرى كەڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر ۋە ئوقۇرمەنلىرىمىزنىڭ دەرس (مەشغۇلات) تىن سىرتقى ۋاقىتلاردىكى، ئازام ئېلىش كۈنلىرىدىكى، جۈملىدىن ھېيت - ئايەم كۈنلىرىدىكى بوش ۋاقىتلىرىدا ھەۋەس بىلەن سۆيۈپ ئوقۇيدىغان بىلەن ئوقۇشلۇقى بولۇپ قالغۇسى.

2006 - يىلى نوپاىر

خەنزۇچە تەرجىمىسىگە كىرىش سۆز

1

مەسىل ئۇزاق تارىخقا ئىگە بولۇپ، دۇنيادىكى ئەڭ قەدىمكى ئەدەبىيات ژانىرلىرىنىڭ بىرى. لېكىن، مەسىللەر-نىڭ تارىختا ئوينىغان رولى ۋە دۇنيادا كۆرسەتكەن تەسىرىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، قەدىمكى يۇنان مەسىللىرىنى مەسىللەرنىڭ سەرخىلى دېيىشكە بولىدۇ.

قەدىمدىن تارتىپ ياشاپ كېلىۋاتقان نۇرغۇن مىللەتلەرنىڭ مەسىللىرىگە ئوخشاش، قەدىمكى يۇنان مەسىللىرىمۇ دەسلەپ خەلق ئارىسىدا تارقىلىپ يۈرگەن ئېغىز ئەدەبىياتى ھېسابلىنىدۇ. لېكىن، ئۇلارنىڭ كېلىپ چىقىشىغا ئائىت تەپسىلىي ئەھۋاللار، مەسىلەن، پەيدا بولۇش سەۋەبلىرى ۋە ۋاقتى قاتارلىقلار ئانچە ئېنىق ئەمەس.

تەخمىنەن ھۆكۈملەرگە ئاساسلانغاندا، ئىزروپ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 6 - ئەسىرنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا ياشىغان كىشى. رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشىچە، ئۇ سانموس ئارىلىدىكى ئادېمون دېگەن كىشىنىڭ قولى بولغان. چېچەن ۋە پارا-سەتلىك ئىزروپ خوجايىنىغا ياراپ قالغاچقا، خوجايىنى ئۇنى ئازاد قىلىۋەتكەنكەن. شۇنىڭدىن كېيىن، ئىزروپ ئەركىن-لىككە ئېرىشكۈچى سۈپىتىدە ئەينى چاغدىكى يۇناننىڭ كۆپ جايلىرىدا ساياھەتتە بولىدۇ. سادېس شەھىرىگە كەلگەندە،

لىدىيا مەملىكتىنىڭ پادىشاھى كروسوس (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 560 — 546 يىللاردا دەۋران سۈرگەن) نىڭ ئەتىۋارلىشىغا ۋە ئىشەنچىسىگە ئېرىشىپ، ئۇنىڭ ھۆكۈمەت ئىشلىرىدىكى بىر تالاي مۇرەككەپ ئىشلىرىنى بىر تەرەپ قىلىشقا ياردەمدە بولىدۇ. كېيىن، ئىزوپ كروسوسنىڭ پەۋقۇلئاددە ئەلچىسى سۈپىتىدە دېرفېيغا بارغاندا، ئۇ يەر - دىكى كىشىلەر تەرىپىدىن ئىماننى بۇلغىغان دەپ ئەيىبلە - نىپ ئۆلتۈرۈلىدۇ.

تارىخىي ماتېرىياللارنىڭ كەملىكى سەۋەبلىك، ئىلىم ئەھلىلىرىنىڭ ئىزوپقا بولغان قارشى بىر خىل بولماي كەلدى. بەزىلەر ئىزوپنى مەسەل يازغۇچىسى دېيىشسە، بە - زىلەر ئۇنى مەسەل ئېيتىشقىلا ئۇستا ئادەم دېيىشمەكتە؛ يەنە بەزىلەر بولسا «ئىزوپ» دېگەن بۇ ئىسىمنى كېيىنكى چاغلاردا كىشىلەر پايدىلىنىش ئۈچۈن توقۇپ چىقارغان دەپ قاراشماقتا.

2

مەيلى قانداق بولمىسۇن، ئىزوپ قەدىمكى يۇنان ۋە رىمدا چوڭقۇر تەسىر پەيدا قىلغان. بىر قانچە يۈز يىلدىن بۇيان، ئۇنىڭ ئىسمى مەسەللەر بىلەن چەمبەرچاس باغلى - نىپ كەتكەن. بىز «مەسەل» دېگەن سۆزنى ئىشلەتكەنلا چېغىمىزدا، يۇنانلىقلار «ئىزوپ مەسەلى» دېگەن سۆزنى ئىشلەتكەن. يۇنانلىق مەشھۇر ھەيكەلتراش لېشېرس (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 356 — 323 يىللاردا ياشىغان) ئىزوپنىڭ ھەيكىلىنىمۇ ياسىغان. لېكىن، ئىزوپ مەسەل - لىرى بىرلا ۋاقىتتا مەيدانغا كەلگەن ئەمەس، شۇنىڭدەك بۇ مەسەللەرنىڭ ھەممىسى ئىزوپنىڭ ئەسەرلىرى بولۇشىمۇ ناتايىن. ھازىر تارقىلىپ يۈرگەن «ئىزوپ مەسەللىرى» ئى -

چىدىكى «بۈركۈت بىلەن تېزەكچى» قاتارلىق بىر مۇنچە مەسەللەرنىڭ ئىزوپ دېگەن ئادەمنىڭ ئۆز ئەسىرى ئىكەن. لىكى ياكى ئىزوپ ياشىغان دەۋردە يارىتىلغانلىقى ئېھتىمالغا ناھايىتى يېقىن. لېكىن، باشقا نۇرغۇن مەسەللەرنى يۇنانلىقلارنىڭ خېلى ئۇزاق بىر تارىخىي مەزگىل ئىچىدە كوللېكتىپ ھالدا ياراتقانلىقى شۈبھىسىز.

مەسەللەر ئۇزاق ۋاقىت جەمئىيەتنىڭ تۆۋەن قاتلىمىدا ئېغىزدىن ئېغىزغا تارلىپ يۈرگەن ۋە جەمئىيەتنىڭ تۆۋەن قاتلىمى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتتە بولغان. مەسەللەرنىڭ قەدىمكى يۇناننىڭ باشقا ئەدەبىيات - سەنئەت ئەسەرلىرىگە ئوخشىمايدىغان تەرىپىمۇ مانا شۇ يەردە. دەل مۇشۇنداق بولغىنى ئۈچۈن، «ئىزوپ مەسەللىرى» دە جەمئىيەتتىكى تۆۋەن قاتلام كىشىلىرىنىڭ تۇرمۇشى ۋە ئىدىيىۋى ھېسسىياتى بىر قەدەر گەۋدىلىك ئىپادىلىنىدۇ.

بىر قىسىم مەسەللەردە كەمبەغەللەر ۋە قۇللارنىڭ ياشىغان شارائىتى، ئۇلارنىڭ جەمئىيەتكە بولغان چۈشەنچىسى، ھۆرلۈككە بولغان تەشۋالىقى ئىپادىلىنىپ، ئۇلارنىڭ ئاقسۆڭەك ۋە قۇلدارلارغا قارشى ئېلىپ بارغان كۈرۈشى مەدھىيىلەنگەن بولسا، يەنە بىر قىسىم مەسەللەردە ماتېرىيالىستىك بىلىش نەزەرىيىسى ۋە دىئالېكتىكىلىق ئاددىي ئىدىيە ئەكس ئەتتۈرۈلگەن. مەسىلەن، «تۆگە» دېگەن مەسىلدە، ئادەمنىڭ تۆگىنى بىلىش جەريانى ئارقىلىق، ھەقىقىي بىلىمنىڭ ئەمەلىيەتتىن كېلىدىغانلىقى، بىلىشنىڭ مەنبەسى ئەمەلىيەت ئىكەنلىكى توغرىسىدىكى قائىدە ئوبرازلىق ھالدا چۈشەندۈرۈلگەن. بەزى مەسەللەردە بولسا، ئاتېئىزملىق ئىدىيە ئەكس ئەتتۈرۈلگەن.

ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا، «ئىزوپ مەسەللىرى» ئىچىدىكى نۇرغۇن مەسەللەرنى تۇرمۇش تەجرىبىلىرى دېيىشكە بولىدۇ. مەسىلەن، بىر قىسىم مەسەللەر كىشىلەرگە

دوستنى قانداق تاللاش ۋە دوستقا قانداق مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدا ساۋات بېرىدۇ. بەزى مەسەللەردە كىشىلەرگە قانداق جاھاندارچىلىق قىلىش، قانداق ئادەم بولۇش توغرىسىدا ساۋاق بېرىش كۆزدە تۇتۇلىدۇ ۋە كىشىلەر قۇرۇق شۆھرەتكە بېرىلمەسلىككە دەۋەت قىلىنىدۇ.

بۇ خىلدىكى مەسەللەر قەدىمكى يۇنانلىقلارنىڭ كۈندۈزلىك تۇرمۇش تەجرىبىسىنىڭ مېغىزى ۋە يەكۈنى، شۇنداقلا كوللېكتىپ ئەقىل - پاراسىتىنىڭ جەۋھىرى بولۇپ، مەز - مۇنى ئىنتايىن مول.

شۇنى كۆرسىتىپ ئۆتۈش كېرەككى، «ئىزوپ مەسەلىلىرى» بىرلا خاھىشقا قارىتىلغان بولماستىن، بەلكى ئوخشاشمىغان ئىدىيىۋى مەزمۇنلارغا ئىگە. بۇنىڭدىكى سە - ۋەب بىرخىل ئۇقۇمنى ئىپادىلەيدىغان بۇ مەسەلىلەر قۇلدارلار سىنىپىنىڭ ئېتىبارغا ئېرىشكەن بولغاچقا (مە - سەللەرنىڭ مەكتەپ مائارىپىدىكى ئورنى بۇ نۇقتىنى ئىس - پاتلاپ بېرىدۇ)، بۇ مەسەللەرگە قۇلدارلار سىنىپىنىڭ تام - غىسى بېسىلماسلىقى مۇمكىن ئەمەس ئىدى، شۇڭلاشقا بىز ئىنچىكە تەھلىل قىلىش ئاساسىدا «ئىزوپ مەسەلىلىرى» نىڭ مېغىزىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈش بىلەن بىر ۋاقىتتا شاكىلىنى ئىلغىۋېتىشىمىز لازىم.

«ئىزوپ مەسەلىلىرى» ئىچىدىكى بىر قىسىم مەسەللەر - دە ئېكسپىلاتاتسىيىنىڭ، ئېزىشنىڭ يوللۇق ئىكەنلىكى، قارشىلىق كۆرسىتىشنىڭ جىنايەت ئىكەنلىكى تەرغىب - قىلىنىپ، ئاقسۆڭەكلەر ۋە قۇلدارلار سىنىپىنىڭ ئال - پىكىرىمۇ ئەكس ئەتتۈرۈلگەن. يەنە بىر قىسىم مەسەللەردە تەقدىر ۋە دىنىي خۇراپىيلىق كۆككە كۆتۈرۈلگەن. ئومۇمەن قىلغاندا، «ئىزوپ مەسەلىلىرى» بىزگە كۆر - كەم، ئېنىق بىر رەسىمنى سىزىپ بېرىپ، قەدىمكى يۇنان جەمئىيىتىنىڭ بەزى تەرەپلىرىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ.

ئۇ بىزنى ئەينى زاماندىكى ئىدىيە ۋە ئەخلاقنىڭ ئىخچام ھالىتىنى، ئەينى چاغدىكى ئىدىئولوگىيە ساھەسىدىكى كۈرەشنى، ئېنىق كۆرۈۋېلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىدۇ. بولۇپمۇ قۇللار ۋە جەمئىيەتنىڭ تۆۋەن قاتلىمىدىكىلەرنىڭ ئىدىيىۋى ھېسسىياتى قەدىمكى يۇناننىڭ باشقا ئەدەبىي ئەسەرلىرىگە قارىغاندا «ئىزوپ مەسەللىرى» دە تېخىمۇ گەۋ-دەلىك ئەكس ئەتتۈرۈلگەن.

3

«ئىزوپ مەسەللىرى» بەدىئىيلىك جەھەتتە ئۆزىگە خاس خۇسۇسىيەتكە ئىگە. مەسەل توقۇپ چىقىلغان كىچىك ھېكايە. ئاپتور ئۇ ئارقىلىق مەلۇم پىكىر، ئەخلاق - پەزىلەت ۋە تۇرمۇش تەجرىبىسىنى ئوبرازلىق بايان قىلىش بىلەن كىتابخاننى (ئاڭلىغۇچىنى) تېگىشلىك ساۋاققا ئىگە قىلىدۇ. مەسەل ئىچىدىكى ئاساسلىق رول ئالغۇچى ئادەم بولسىمۇ بولىدۇ ياكى ئادەمگە ئوخشىتىلغان ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈك ياكى جانسىز جىسىم بولسىمۇ بولۇۋېرىدۇ. مەملىكىتىمىزنىڭ قەدىمكى زامان مەسەللىرىدە كۆپ-رەك كۆرۈلىدىغىنى ئادەم. «ئىزوپ مەسەللىرى» دە بولسا ئەھۋال باشقىچە، يەنى ئۇنىڭدا ئادەمگە ئوخشىتىلغان بەدەن-ئىي شەكىللەر بىر قەدەر كەڭ ۋە يارىشىملىق ھالدا قول-لىنىلغان. مەسىلەن، خىلمۇ خىل ھايۋانلار (ھەتتا ئۆسۈم-لۈك ياكى جانسىز نەرسىلەر) ئادەمگە ئوخشاش ئىدىيە، مەجەز ۋە تىلغا ئىگە بولغان. ئۇلار ھېكايىدە ئادەمدەك پىكىر يۈرگۈزىدۇ، ھەرىكەت قىلىدۇ، سۆزلىشىدۇ، شۇ-نىڭ بىلەن بىزنىڭ ئالدىمىزدا جانلىق بىر دۇنيا نامايان بولىدۇ.

ئادەمگە ئوخشىتىلغان ھايۋاناتلار توغرىسىدىكى بىر قىسىم ھېكايىلەر ئۇزاق مۇددەت تارقىلىپ يۈرۈش جەريانىدا ئۆزىگە خاس ئوبراز ۋە ئالاھىدىلىكنى شەكىللەندۈرگەن. مەسىلەن، توشقاننىڭ قورقۇنچاقلىقى، بۆرىنىڭ ئاچ كۆزلۈكى، تۈلكىنىڭ ھىيلىگەرلىكى، ۋە ھاكازا. بۇ ئالاھىدىلىكلەر كەڭ كۆلەمدە قوللىنىلىپ، ئادەملەرنىڭ بەزىبىر قىلىقلىرى دارىتمىلانغان. لېكىن، بەزى مەسىلىلەردە ئوخشاش بىر خىل ھايۋان بەزىدە ئوخشاش بولمىغان ئىدىيە ۋە ئەخلاققا ئىگە قىلىنىپ، ئوخشاش بولمىغان مەسىلىلەردە ئوخشاشمىغان، ھەتتا پۈتۈنلەي ئەكسىچە بولغان قىياپەت بىلەنمۇ ئوتتۇرىغا چىققان. «قوزغۇن بىلەن تۈلكە» دېگەن مەسىلىدىكى تۈلكە بىر ساختىپەز، ئاچ كۆز خۇشامەتچىنىڭ ئوبرازىنى ئىپادىلىسە، «تۈلكە بىلەن يىلپىز» دېگەن مەسىلىدىكى تۈلكە قەلب گۈزەللىكىنى ئەكس ئەتتۈرگۈچى بولۇپ ئوتتۇرىغا چىقىدۇ. «دېھقان بىلەن يىلان» دېگەن مەسىلىدىكى يىلان تەبىئىتى ئۆزگەرمەيدىغان يامان ئادەملەرگە ئوخشىتىلغان بولسا، «ھەرە بىلەن يىلان» دېگەن مەسىلىدىكى يىلان ئۆلىسىمۇ زۇلۇمغا تىز پۈكمەيدىغان، ئۇۋاللىققا ئۇچرىغان كىشىنىڭ سىمۋولى سۈپىتىدە كۆرۈنىدۇ. «بۆرە بىلەن قوزا» ۋە «بۆرە بىلەن ئىت» دېگەن مەسىلىلەرنىڭ ئىدىيىۋى خاھىشى ئوخشاش بولۇپ، ئالدىنقىسىدا بۆرە ئۆتۈپ كەتكەن بىر قەبىھ زوراۋان سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىققان بولسا، كېيىنكى مەسىلىدىكى بۆرە ئەركىنلىككە تەشنا ۋە ئىنتىلگۈچى سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىدۇ. شۇڭا، بىز مەسىلىلەردىن بەھرىمەن بولغان چېغىمىزدا، ئۇلارنى كونك-رېت تەھلىل قىلىشىمىز كېرەككى، ئوخشاشمىغان قىياپەتتە ئوتتۇرىغا چىققان ئوخشاش بىر خىل ھايۋاننىڭ ئوبرازىغا بىرلا خىل كۆز بىلەن قارىماسلىقىمىز لازىم. «ئزوپ مەسىلىلىرى»دىكى بىر قىسىم مەسىلىلەردە سې-

لىشتۇرۇش ئۇسۇلى ماھىرلىق بىلەن قوللىنىلغان. بول-
غاچقا، سېلىشتۇرۇش ئارقىلىق مەسەلنىڭ تۈپ مەزمۇنى
تېخىمۇ روشەن گەۋدىلەندۈرۈلگەن. «تاشپاقا بىلەن توشقان»
دېگەن مەسەلدە تاشپاقىنىڭ مىس - مىسلىقى بىلەن توش-
قاننىڭ چاققانلىقى، تاشپاقىنىڭ ئېغىر - بېسىق، چىدام-
لىقى بىلەن توشقاننىڭ تەنتەكىلىكى روشەن سېلىشتۇرۇل-
غانلىقتىن، بۇ مەسەلنىڭ تۈپ مەزمۇنى كىشىلەردە چوڭقۇر
تەسىر قالدۇرىدۇ.

«ئىزوپ مەسەللىرى» دە يەنە خىلمۇخىل ئىپادىلەش
ئۇسۇلى قوللىنىلغان. كۆپلىگەن مەسەللەردە ھېكايە تۈزلە
بايان قىلىنىپ، ئاخىرىدا ھېكايىدىكى مەلۇم پېرسوناژنىڭ
سۆزى ئارقىلىق ئاساسىي مەزمۇن كۆرسىتىپ بېرىلگەن.
لېكىن، بىر قىسىم مەسەللەردە، مەسىلەن، «بۆرە بىلەن
قوزا» قاتارلىق مەسەللەردە پۈتكۈل ۋەقەلىك دىئالوگ بىلەن
بايان قىلىنىپ، دىئالوگ ئارقىلىق ئاساسىي مەزمۇن
شەرھىلەپ بېرىلگەن.

«ئىزوپ مەسەللىرى»دىكى كۆپلىگەن مەسەللەرنىڭ تۈ-
زۈلۈشى ئاددىي، ۋەقەلىكى زىچ، تىلى ئىخچام بولۇپ، بىرلا
ۋەقە ئارقىلىق مەسەلنىڭ تۈپ مەزمۇنىنى ئېنىق يىغىن-
چاقلاپ بېرىلگەن.

دەرۋەقە، «ئىزوپ مەسەللىرى»دىكى ھەممىلا مەسەللەر-
نى بەدىئىيلىك جەھەتتە مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغان دېگىلى
بولمايدۇ. بەزىلىرىنىڭ قايىل قىلىش كۈچى كەم، بەزىلى-
رىنىڭ ۋەقەلىكى زىددىيەت بىلەن تولغان، ئەگەر ئاخىرىدا
ساۋاق سۆزى قوشۇلمىغان بولسا، نېمە دېمەكچى بولغانلى-
قىنى بىلگىلى بولمايدۇ.

بۇ توپلامغا كىرگۈزۈلگەن مۇتلەق كۆپلىگەن مەسەللەر-
نىڭ ئاخىرىغا بىردىن «ساۋاق» قوشۇلغان. بۇ ساۋاقلار
مەسەلنى توپلاپ رەتلىگۈچىلەرنىڭ ئىدىيىۋى خاھىشى بو-

يېچە ئۆزگىرىپ بارغان. ھازىر قارايدىغان بولساق، بۇلارنىڭ بەزىلىرى تېمىغا ئۇيغۇن، بەزىلىرى بولسا زورمۇ زور چې-تىپ قويۇلغان، ھەتتا ھېكايىنىڭ ئەسلىي مەنىسىنى بۇر-مىلىغان. بۇ «ساۋاقلار» مەسەلىنىڭ ئىدىيىۋى مەزمۇنىنى بېيىتىش ئۇياقتا تۇرسۇن، ھەتتا بەدىئىيلىكىگە نىسبەتەن ئېيتقاندىمۇ قەلەم بېھۋەدە تەۋرىتىلگەن دېيىشكە بولىدۇ. بىز بۇ توپلامدىكى مەسەللەرنى ئوقۇپ تەھلىل يۈرگۈزگەنمىزدە، ئۇنىڭدىكى «ساۋاقلار» نى ئەمەس، بەلكى مەسەلىنىڭ ئەسلىي ۋەقەلىكىنى ئاساس قىلىشىمىز لازىم.

4

«ئىزوپ مەسەللىرى» قەدىمكى يۇنانلىقلار قالدۇرۇپ كەتكەن بىباھا مەدەنىي مىراس، ئۇ 1625 - يىلى (مىڭ سۇلالىسى دەۋرىدىكى تىەنچى خان ھۆكۈم سۈرگەن چاغدا) ئېلىمىزگە تۇنجى قېتىم تونۇشتۇرۇلغان ۋە ئۇنىڭغا «ھە-قىقەت ئۆرنەكلىرى» دەپ نام بېرىلگەن. 20 - ئەسىردىن بۇيان، مەملىكىتىمىزدە «ئىزوپ مەسەللىرى» ھەرخىل نۇسخا ۋە يېزىقتا كۆپلەپ نەشر قىلىنىپ، ئامما ئىچىدە بەلگىلىك تەسىر قوزغىدى.

«ئىزوپ مەسەللىرى» نىڭ ياۋروپا ۋە ئامېرىكا قىتئە-لىرىدىكى تەسىرى جۇڭگودىكىگە قارىغاندا تېخىمۇ زور. دۇنيا پرولېتارىلىرىنىڭ ئۇستازى ماركس، ئېنگىلىسلارمۇ ئۆز ئەسەرلىرىدە «ئىزوپ مەسەللىرى» نىڭ تىل ۋە ئوبراز-لىرىدىن پايدىلانغان؛ لېنىن «ئىزوپ مەسەللىرى ئۇسلۇبى-دىكى تىل» نى ئالاھىدە تىلغا ئالغان. شېكسپىرنىڭ ئە-سەرلىرىدە «ئىزوپ مەسەللىرى» دىكى ھېكايىلەر ئىشلىتىل-گەن. فرانسىيىلىك رافېندې، گېرمانىيىلىك لېيبنىس، روسىيىلىك كرېلوف قاتارلىق مەسەلچى، يازغۇچىلارنىڭ

ئەسەرلىرىدىكى ۋەقەلىكلەرنىڭ خېلى كۆپ قىسمى «ئىزوپ مەسەللىرى»دىن ئېلىنغان. ھازىرقى كۈندىمۇ «ئىزوپ مەسەللىرى» كۆپلىگەن ئەدەبىي ئەسەرلەردە رەددىيە بېرىدۇ ۋە مەسخىرە قىلىش قورالى سۈپىتىدە رول ئويناپ كەلمەكتە. «ئىزوپ مەسەللىرى» بىلەن تونۇشلىقىمىز بولمىسا، مۇناسىۋەتلىك ئەدەبىي ئەسەرلەردىن يېتەرلىك لەززەت ئالالمايمىز ۋە كېيىنكى ئەسەرلەردە ئۆتكەن مەسەل يازغۇچىلىرىنىڭ قەدىمكى مەدەنىي مەراسىملارغا قانداق تەنقىددىي ۋارىسلىق قىلىپ، يېڭى تۆھپىلەرنى قوشقانلىقىنى دېگەندەك چۈشەنەلمەيمىز. مۇشۇ نۇقتىدىن ئېيتقاندا، «ئىزوپ مەسەللىرى» بىز ئۈچۈن كەم بولسا بولمايدىغان مۇھىم ئوقۇشلۇق.

چېن خۇڭۋېن

1978 - يىلى 10 - ئاي

مۇندەرىجە

- 1..... بۈركۈت بىلەن تۈلكە
- 3..... بۈركۈت، غورۇلاي ۋە پادىچى
- 4..... بۈركۈت ۋە تېزەكچى
- 6..... بۇلبۇل بىلەن قۇرغۇي
- 7..... قەرەزدار
- 9..... تاغ تېكىسى بىلەن مالچى
- 11..... مۈشۈك بىلەن توخۇ
- 12..... ئىزوپ كېمىسازلىق زاۋۇتىدا
- 13..... تۈلكە بىلەن ئۆچكە
- 15..... تۈلكە بىلەن شىر
- 16..... بېلىقچى
- 17..... تۈلكە بىلەن يىلپىز
- 18..... بېلىقچىلار
- 19..... تۈلكە بىلەن مايمۇن
- 20..... تۈلكە بىلەن ئۈزۈم
- 21..... مۈشۈك بىلەن خوراز
- 22..... قۇيرۇقى ئۈزۈلگەن تۈلكە
- 23..... بېلىقچى بىلەن ساردىنبېلىق
- 24..... تۈلكە بىلەن تىكەن
- 25..... تۈلكە بىلەن تىمساھ
- 26..... بېلىقچىلار
- 27..... تۈلكە بىلەن ئورمانچى
- 28..... خوراز بىلەن چىل
- 29..... قورسىقى كۆپكەن تۈلكە

- 30..... بېلىقچى قۇش
- 31..... بېلىقچى
- 32..... تۈلكە بىلەن نىقاب
- 33..... يالغانچى
- 34..... كۆمۈرچى بىلەن چوتارچى
- 35..... خەتەرگە يولۇققان ئادەم
- 36..... چار ساقال ئادەم ۋە ئۇنىڭ ئاشنىلىرى
- 37..... قاتىل
- 38..... پوچى
- 39..... ئادا قىلالمايدىغان ۋەدە
- 40..... ئادەم ۋە قوي ئادەم
- 41..... ھىلىگەر ئادەم
- 42..... قارىغۇ
- 43..... دېھقان بىلەن بۆرە
- 44..... قارلىغاچ ۋە باشقا قۇشلار
- 45..... ئاسترونوم
- 46..... تۈلكە بىلەن ئىت
- 47..... دېھقان بىلەن ئۇنىڭ بالىلىرى
- 48..... ئىككى پاقا
- 49..... پاقىلارنىڭ پادىشاھ تەلەپ قىلىشى
- 50..... كالا بىلەن ھارۋا ئوقى
- 51..... شىۋىرغان بىلەن قۇياش
- 52..... ئىچ - باغرىنى قۇسقان بالا
- 53..... بۆلبۈل
- 54..... پادىچى
- 55..... ئاغىمىخان بىلەن ئىشق ئىلاھى
- 56..... ئاغىمىخان بىلەن ئېكەك
- 57..... دېھقان بىلەن يىلان

